

iført hudsko med hårene på. I andre tilfælde er det fodtøj, som er vel tilpasset et landskab af en bestemt type. At de såkaldte »pampooties« var velegnede, når man skulle bevæge sig rundt på de irske Aran øer, erfarede John Synge på sin egen krop, således som det fremgår af de citater, som Margrethe Hald bringer fra hans berømte skildring af »The Aran Islands«.

Bjarne Stoklund

Lidt om lys

NIELS-KNUD LIEBGOTT: *LYS. Lamper, stager og kroner fra middelalder og renæssance. Nationalmuseet 1973, 40 sider ill. 18 kr.*

Dette smukt tilrettelagte og smukt illustrerede hæfte synes desværre at være fremgået af et kompromis: Nationalmuseet har ønsket et billedhæfte med II afdelings skatte på belysningsredskabernes område, mens Liebgott har villet give en sammenhængende fremstilling af belysningens udvikling fra oldtiden op til det 17. århundredes slutning. Da II afdelings samlinger har et tydeligt kunst-kammerpræg, egner de sig ikke som *eneste* illustrationskilde til en fremstilling, som Liebgott har villet, og man havde sikkert gjort klogere i at indskrænke sig til et egentlig billedhæfte med fyldige tekster til de enkelte plancher, evt. med en kort indledende tekst, det havde begge parter været bedre tjent med. Som bogen nu er, falder billederne i klumper f. eks. de romanske alterstager, og andre partier af teksten er ikke dækket.

Med hensyn til teksten: vi får sikkert aldrig opklaret om olielampen eller faklen er den ældste belysningskilde ved siden af bålet, faklen og de primitive lys efterlader sig ikke mange spor. Bemærkningen, om at natursten skulle være det foretrukne materiale til lamper i vikingetiden og tidlig middelalder, er vist letsindig, vi ved så lidt om periodens keramik og brugsgenstande af jern. At man bruger marven af siv til lampevæger er velkendt, men at man skulle sno den som »simer«, kan jeg bestemt ikke tro, de ville være for tykke og sno sig op under brugen i de små åbne olielamper. Her er vi forøvrigt inde på lampens sammenhæng med det primitive lys, tænk på det engelske »rushcandle« og den danske løbeprås. Jeg ved ikke hvorfor vokslys skulle være mere dyrebare her hjemme end i Rom, de gæve vikingers yndlingsdrik var jo mjød og landskabslovene beskytter omhyggeligt biavlernes rettigheder. Træstagen fra Hodsager kirke er meget interessant, men den behøver jo ikke at være en alterstage fordi den er fundet i en kirke.

Har man mon ikke også her i landet anvendt en »blosskorg« som den, der fandtes i Mästermyrsmedens værktøjskasse? Princippet er det samme som i de danske vippefyr.

Hvis det er min bog om lysekroner s. 8, der er kilden til bemærkningen hos Liebgott s. 21 om forholdet mellem udgifterne til madvarer og belysning ved selskaber, så har han forvekslet historikeren Troels Lund med faderens onkel, købmanden i Helsingør, og bemærkningen går ikke på 1500- men på 1800-tallet, se »Museum« 1892, I, s. 136.

Bemærkningerne på s. 25 om den såkaldte »Klokkestages« opståen er ikke heldige: stagen på s. 26 fra 1631 er af en form man kan finde 100 år tidligere i Italien, se stagen i British Museum afbl. hos Sigrid Wechssler-Kümmel: *Schöne Lampen etc.* 1962, s. 225, fig. 112. Valckendorffs stage fra 1600 på s. 25 hører på trods af fodens tydelige klokkeform sammen med en anden stagetype, der har drypskålen midt på stilken, se f. eks. Wolfgang Heimbachs maleri »Slotsskriveren« på Rosenborg. Jeg ville også gerne vide hvorfra Liebgott har oplysningen om, at man vedblev at lave klokkestager til efter år 1800, bemærkningen i min bog s. 16 om gørtler Erik Lassens umoderne malmstager går på en anden type, den der i antikvitetshandlersproget kaldes for »Næstvedstagen«, men det er en form, der først kommer frem ca. 1680. Noget andet er at en stage som s. 27 øverst har været livligt kopieret i det sidste 100 år.

Så savner jeg et billede af den støbte stage på kvadratisk fod og 4 drejede knopper, den er sikkert ligeså almindelig her i landet som klokkestagen. Og man må have kunnet finde nogle af stagerne til daglig brug i husholdningen, til de tynde lys, dem englænderne kalder »tapersticks«, de hidtil diskuterede er alle til tykke, støbte tællelys til festbrug. Der findes f. eks. en type tyndt støbte malmstager med trompetmundsformet fodstykke med opadbøjet rand, den er afmalet af Willem Pietersz Buytewech ca. 1615 på et interiør, der nu hænger i Budapest. Jeg har truffet den type med sikker gammel proveniens her i landet både på Kalundborg- og Randerseggen. Jeg mangler også et billede af lysepladen, som Liebgott kalder kammerstagen, den optræder ialtfald fra midten af 1600-tallet. For øvrigt har jeg aldrig set dem af tin, de er af messing, kobber eller jernblik. Tin er, som Liebgott selv bemærker, upraktisk når en lysestage skal bruges til daglig, det smelter for let.

Da jeg åbenbart selv har stået fadder til afsnittet om lysekroner, skal jeg afholde mig fra bemærkninger om det.

Hvis Liebgott havde brugt Erslevs: *Testamenter*, kunne han have kommenteret gejstlighedens brug af lygter ved »Ærkebiskop Absalons Lygte«, de optræder i de gejstlige testamenter i Lund ca. 1400.

Med hensyn til litteraturlisten: jeg kan ikke lide overskriften »Supplerende læsning« og i listen burde være medtaget J. Hedemann Baagøe: *Lyspind, Tællelys og Bondestage. Arv og Eje* 1969, s. 19–82, men jeg har nu heller ikke indtryk af at Liebgott selv har læst den artikel.

Chr. Waagepetersen